

4

Företagande som bieffekt Om utvecklingen från anställda till företagare som en del av den pågående samhällsomvandlingen

ANN-MARI SÄTRE ÅHLANDER

Abstract

Såväl antalet företagare som företagarnas andel av arbetskraften har i Sverige ökat under det senaste decenniet, men det är framför allt antalet företagare utan anställda som ökat. Med utgångspunkt i erfarenheter från Östersund och Jämtland belyser detta kapitel utvecklingen från anställd till företagare som en del av den pågående samhällsomvandlingen. Ökad entreprenöriell aktivitet ser dock inte ut att avspeglas i den ekonomiska politiken, vilken tycks leva kvar i den svenska modellens anda där det är näringsliv och offentlig sektor som ansvarar för sysselsättningen. Vad som hänt är att ansvar överförs från nationell till regional och lokal nivå, samtidigt som de relativt nybildade partnerskapen egentligen inte har någon beslutskraft.

Inledning

Normen på svenska arbetsmarknaden är att individer i rollen som anställd utför arbete som de får betalt för. Den andra formen för betalt arbete är att bedriva sitt eget företag. Allt fler svenskar verkar kunna tänka sig att starta eget (Henrekson 2001a, s. 254). Mer positiva attityder mot att starta företag avspeglas också i ett ökande antal nystartade företag. Såväl antalet företagare som företagarnas andel av arbetskraften har i Sverige ökat under det senaste decenniet. Framför allt har antalet företagare utan anställda ökat. Bilden av att företag expanderar eller slås ihop för att överleva balanseras således av en utveckling mot allt fler nya företag. Men det positiva samband mellan ekonomisk tillväxt och högt små- och nyföretagande som antas gälla på nationell nivå kan inte beläggas för varje region. Exempelvis hade glesbygdslänet Jämtland, där antalet nystartade företag ökat mer än riksgenomsnittet under perioden 1993–2001, samtidigt en av landets lägsta genomsnittliga, årliga ökning i bruttoregionalprodukt (BRP).¹

Kombinationen av relativt låg BRP-tillväxt och hög tillväxt i antal företag tyder på en hög andel s.k. ”levebrödsföretag”. Avsikten är här att belysa utvecklingen från anställda till företagare som en del av den pågående samhällsom-

---

¹ ITPS 2004, s. 15. Bruttoregionalprodukten (BRP) är den regionala motsvarigheten till bruttonationalprodukten (BNP). BRP utgörs av det summerade förädlingsvärdet, dvs. summan av löner och vinster vid regionens arbetsställen. Med tillväxt avses här det som kan mätas med BNP.

vandlingen. Det som särskilt kommer att belysas är sambanden mellan ökat företagande och strukturomvandlingen, besparingar i offentlig sektor samt den förändrade regionalpolitiken. Detta kommer att göras med utgångspunkt i erfarenheter från Östersund och Jämtland. Det finns i Jämtland många exempel på hur nya företag startat till följd av avknoppningar från både industri, offentlig sektor och samhällskoopertiv. Som del av Norrlands inland med möjlighet att få tillgång till t.ex. strukturfondsmedel har också den nya regionalpolitiken i flera avseenden slagit igenom mer tydligt i Jämtland än på andra håll. Olika typer av källor har använts där de viktigaste har varit offentlig statistik och intervjuer.

Från anställd till företagare?

Enligt Svenskt Näringsliv fanns det år 2004 ca 600 000 företag, men det är betydligt färre som driver företaget på heltid. En tredjedel har anställda, medan det finns ca 400 000 företag utan anställda (Svenskt Näringsliv 2004, s. 10). Det är vanligare att kvinnor driver soloföretag än att män gör det (B 2003:7). Under perioden 1993–2000 ökade antalet nystartade företag med knappt 60 procent, men ökningen har avstannat och ligger sedan år 2001 på ca 36 000 nya företag per år (ITPS 2004b, s. 23).² Inget av de största svenska företagen har startats efter 1970 (Svenskt Näringsliv 2004, s. 10).

Den största ökningen av antal företag har ägt rum inom utbildning, vård och omsorg samt inom företagstjänster. Procentuellt störst var ökningen inom utbildning, hälso- och sjukvård. År 2001 startade nästan 8 000 företag, vilket kan jämföras med 1993 då antal nystartade företag uppgick till knappt 3 000. I antal räknat var dock ökningen större inom företagstjänster där antalet nya företag ökade från drygt 7 000 år 1993 till knappt 14 000 år 2001 (ITPS 2002, s. 39). Omständigheten att ”andra företagsservicefirmor” utgör en stor andel av konkurserna år 2002–03 (ITPS 2003a) motverkar möjligtvis den positiva bilden av utvecklingen inom denna bransch under 1990-talet.

Framför allt har antalet företagare utan anställda ökat. Under perioden 1990–2001 ökade antalet soloföretag (exkl. företagare inom jord-, skogsbruk och fiske) med 32 000, eller 20 procent (Ds 2003:27, s. 22). År 2001 var närmare 65 procent av de nystartade företagen soloföretagare, av vilka 81 procent inom utbildning, hälso- och sjukvård (ITPS 2003b, s. 9). Siffrorna speglar upplösningen av de gamla strukturerna och att arbetsuppgifter som tidigare utfördes inom industrin nu sköts av små tjänsteföretag.

Inom offentlig sektor har ett ökat ekonomiansvar medfört uppdelning på mindre kostnadsenheter och att varje enhet måste hålla budget. Ett led i besparingarna

---

² Med nyföretagande avses här företag där verksamheten är helt nystartad eller har återupptagits efter att ha varit vilande i minst två år. Statistiken omfattar inte företag som nyregistrerats eller nyaktiverats på grund av ägarbyte, ändring av företagsform eller annan företagsombyggnad (ITPS 2002, s. 4).

är att verksamheter lagts ut på entreprenad, vilket bl.a. avspeglas i ett snabbt ökande antal företag inom vård och omsorg. Drygt hälften av de kvinnliga företagen fanns inom utbildning, hälso- och sjukvård. Av de kvinnliga nystartande företagen hade 33 procent varit anställda i samma bransch (ITPS 2002, s. 23). Endast fem OECD-länder hade i slutet av 1990-talet en lägre andel kvinnliga företagare än Sverige (OECD 2000). Ändå har antalet kvinnliga företagare utan anställda ökat med 30 procent i Sverige under perioden 1990–2001.

För Sverige som helhet har antalet anställda totalt sett ökat med knappt 70 000 personer mellan 1990 och 2003, anställda i offentlig sektor har minskat med 140 000 eller med 10 procent, medan de anställda utanför offentlig sektor har ökat med drygt 200 000 (SCB Företagsregister maj 2004). Ökningen i antalet anställda kan möjligen förklaras av en ökad befolkning i arbetsför ålder, inklusive ett positivt invandringsnetto, men en del av nettotillskottet på arbetsmarknaden kan också ha blivit företagare. En viss utveckling från anställda till företagare kan således ha ägt rum i Sverige även om det utifrån tillgänglig statistik är svårt att utröna hur många tidigare anställda det finns bland de nya företagen. En del har mer än ett företag, medan andra inte bedriver någon aktiv näringsverksamhet (Ds 2003:27, s. 74–75). För individer som varken kan försörja sig på ett företag eller på en anställning kan mångsyssleri utgöra en lösning.³ En allt större andel av de sysselsatta kombinerar anställning och företagande. Hälften av dem som startade tjänsteföretag hade sysselsättning vid sidan om (ITPS 2004b, s. 26), dvs. de var anställda samtidigt som de startade företag.

Den långsiktiga trenden visar att kombinatorerna ökar och att de utgör en ökande andel av antalet sysselsatta (Ds 2003:27, s. 44, 56). Under perioden 1987–1999 hade hälften av de nya kombinatorerna kommit från en tidigare anställning. Under samma period blev fler kombinatorer företagare på heltid (Ds 2003:27, s. 53). Över huvudtaget ger siffrorna intrycket att kombinatorskap kan utgöra ett mellansteg för anställda mot att bli företagare på heltid. Bilden av en utveckling där anställda blir företagare stärks av att färre är fast anställda bland dem som har företagande som bisyssla samt av att kombinatorerna jämfört med anställda är äldre, samtidigt som de är yngre än övriga företagare (Ds 2003:27, s. 43–45). Antalet personer som enbart är företagare har mellan åren 1987 och 2000 ökat från 271 200 till 343 600, dvs. med 27 procent. Motsvarande ökning för personer som på olika sätt kombinerar anställning och företagande var 12 700 (antalet kombinatorer ökade från 69 100 till 81 800) under samma tid, dvs. 18 procent (Ds 2003:7, s. 43).

---

³ Termen ”kombinator” avser personer som kombinerar anställning med företagande, medan ”mångsysslare” utgör en något bredare term, här ingår även personer som t.ex. bedriver flera företag eller innehar flera anställningar.

Utvecklingstendenser i glesbygdslänet Jämtland

Jämtland uppvisar en negativ befolknings- och sysselsättningsutveckling och enligt ”Regionerna tillstånd 2004”, hade länet tillsammans med Gotland och Västernorrland landets lägsta BRP per sysselsatt år 2001. Jämtland och Halland hade dessutom den lägsta genomsnittliga, årliga BRP-ökningen under perioden 1993–2001 (ITPS 2002, s. 24; ITPS 2004b, s. 15). Men såväl antalet nya företag som antalet sysselsatta i nya företag har samtidigt ökat i Jämtland, från år 1990 till 2003 ökade antalet företagare med 7 000, varav 6 500 soloföretagare (SCB Företagsregister maj 2004). I Östersunds kommun har soloföretagen mer än fördubblats under denna tid. Efter Stockholms län och Skåne kom Jämtland år 2002 på tredje plats med knappt 7 procent nya företag per tusen invånare (ITPS 2004b, s. 23). Från 1998 till 2002 ökade antalet nystartade företag i Jämtland liksom i Stockholms län med 20 procent, medan ökningen för riket som helhet bara var 10 procent under samma tid (ITPS 2004b, s. 24).

Det positiva samband mellan ekonomisk tillväxt och högt små- och nyföretagande som enligt Henrekson (2001b) finns på nationell nivå kan således inte beläggas för glesbygdslänet Jämtland.⁴ Kombinationen av relativt låg BRP-tillväxt och hög tillväxt i antal företag tyder snarare på en hög andel så kallade ”levebrödsföretag”. Situationen i Jämtland där arbetslösheten är hög samtidigt som nyföretagandet är högt kan därmed möjligen ge intrycket att företagande som arbetsmarknadsstrategi och ”tvång” är relativt vanlig, särskilt mot bakgrund av att antalet nya företag ökar.

Men trots många upplevda hinder och svaga ekonomiska utsikter verkar viljan att anställa på många håll vara större än vad som framkommer i den offentliga debatten. Enligt Svenskt Näringsliv vill 80 procent av företagen i Jämtland växa, och Jämtland ligger även relativt högt när det gäller antal företag som faktiskt växer.⁵ Men ofta är det ökad stabilitet snarare än ökad vinst som är motivet till att man vill växa och anställa fler (Svenskt Näringsliv 2004, s. 8).

Neddragningar i offentlig sektor och strukturomvandlingen

Det finns flera förklaringar till ökat företagande som har med strukturomvandling och omvandling av välfärdssamhället att göra. I Sverige ökade offentlig sektor gradvis från sent 1950-tal till början av 1980-talet, tills samhället stod inför en situation där det av effektivitetsskäl var svårt att expandera ytterligare. Den ”gamla” arbetsmarknadspolitiken innebar i praktiken att människor vid konjunkturnedgångar med påföljande friställningar i privat sektor slussades över till

---

⁴ Sambandet mellan företagsamhet och tillväxt är inte heller tydligt inom EU att döma av att andelen egenföretagare är högst i Grekland, Italien, Portugal och Spanien (Ds 2003:27, s. 35).

⁵ Se Svenskt Näringsliv 2004, s. 6–8, 28, 30–32, 38.

offentlig sektor. Staten ökade de offentliga utgifterna när ekonomin var på nedgång. Vid konjunkturuppgångar skedde endast begränsade övergångar åt andra hållet, från offentlig till privat sektor. Efterfrågan på produktivitetökningar i offentlig sektor som helhet medförde att arbetsvillkoren kom att mer likna privat sektor. 1990-talets finansiella kris ökade kraven på besparingar i offentlig sektor och på strukturella förändringar. Dessa tendenser blir rimligtvis tydligare i glesbygdsregioner om chansen att bli anställd av annan arbetsgivare inom branschen allmänt sett är mindre. Även politik som syftar till att mildra strukturomvandlingens effekter blir mindre verkningsfull när möjligheterna att styra ekonomin minskar.

I Östersunds kommun har antalet sysselsatta inom offentlig sektor minskat under 1990-talet. I Jämtland har antalet jobb i offentlig sektor mellan åren 1990 och 2003 minskat med drygt 5 000, efter att ha ökat med 2 000 från år 1985 till 1990 (SCB Företagsregister maj 2004). Av de 5 000 förlorade jobben i Jämtland fanns 4 500 i Östersund, men räknat från 1985 minskade jobben i offentlig sektor med 5 000 i Östersunds kommun, respektive med 3 500 i länet, vilket betyder en nettoökning i länet exklusive Östersunds kommun. En möjlig förklaring är att de statliga jobben som försvunnit drabbade Östersund, medan kommunerna expanderade i övriga länet. Ett minskat antal statliga jobb i Östersund till följd av neddragningar inom försvaret, utflyttning av bl.a. häktet och skogsvårdsstyrelsen har endast delvis kompenseras av nya jobb inom FoU till följd av Mitthögskolans expansion. Inom vård och omsorg försvann i Jämtland 2 350 jobb mellan 1990 och 2001, en neddragning motsvarande 26 procent (SCB Rams, www.scb.se samt statistik från Östersunds kommun, mars 2004). Strukturomvandlingen har inneburit kraftiga neddragningar av antalet anställda inom skogssektorn. Samtidigt har utvecklingen från industri till industristödande verksamhet medfört fler tjänsteföretag.⁶

Det finns anställda i offentlig sektor som av olika skäl valt att ”hoppa av” och starta eget. I stället för att bli sjukskriven eller arbetslös startade t.ex. en anställd som drabbats av konflikt med chefen eget företag (intervju med soloföretagare inom hälsoområdet 2004-03-20). Att starta eget företag blev lösningen för en före detta anställd efter en långtidssjukskrivning, som hade att göra med att verksamheten som ett led i besparingar inom offentlig sektor flyttats från en huvudman till en annan (intervju med soloföretagare 2004-04-25). En annan person startade företag efter att inte ha fått gehör för förslag till förändringar på sitt arbete inom vården (intervju med person som startat företag inom hälsoområdet 2004-06-14). Det finns också exempel på kvalificerade tjänstemän som upplevt eget företagande som ”enda utvägen” på en snäv lokal arbetsmarknad efter att ha tröttnat på

---

⁶ I Östersunds kommun ökade antalet sysselsatta i tjänsteföretag med drygt 50 procent mellan åren 1990 och 2001. Se t.ex. appendix i Engstrand & Sätre Åhlander (2003) för branschvis utveckling av sysselsättningen i Östersund.

att försöka vara ”entreprenör” inom offentlig sektor (intervjuer med personer som startat konsultföretag 2003-02-27, 2004-04-20 samt 2004-04-24). Men här ingår också verksamheter som privatiserats som ett led i besparingarna inom offentlig sektor (intervju med person som startat företag inom vårdsektorn 2004-03-27). I stället för att bli arbetslösa har friställda från privat sektor t.ex. vid nedskärningar inom branschen startat eget företag (intervjuer med personer som startat tillverkningsföretag respektive konsultföretag 2004-04-21 samt 2004-04-24).

Vad ökningen i antalet nystartade företag till stor del handlar om är att individer eller grupper av individer skapar sina jobb själva till följd av hot om varsel, arbetslöshet, stopp för egen utveckling som anställd, ofrivillig avknoppning från tidigare arbetsgivare. Glesbygdsregioner är särskilt sårbara, dels därför att offentliga sektorn traditionellt sysselsatt en stor andel av befolkningen, dels därför att varje jobb som försvinner har relativt större betydelse när befolkningen är liten.

Folk vill bo kvar

Ökningen i soloföretagandet ligger inte i linje med den svenska välfärdsmodellen som byggt på en tydlig ansvarsfördelning mellan offentlig sektor och näringsliv när det gäller sysselsättningen. Medan regeringen ansvarar för att politiken underlättar jobbskapande är det näringslivet som ska skapa jobben. Den som har tillsvidareanställning och är inne i systemet omfattas automatiskt av alla trygghetslagar. Förutom försäkringar i form av a-kassa, föräldrapenning, sjukpenning och pension skyddas den fast anställde av en mängd arbetsrättsliga regler vid eventuell uppsägning. Vidare är arbetstiden reglerad, liksom rätten till viss semester osv. Dessa lagstadgade rättigheter utvecklades stegvis under en tid då full sysselsättning var en naturlig och realistisk målsättning. Men den tidigare parallella utvecklingen av stat och marknad har kommit i obalans. Offentlig sektor har tillåtits öka för mycket i förhållande till expansionen av den privata sektorn, och problemen i försörjningssystemet gör att det behövs alternativa lösningar för att kompensera för de neddragningar i offentliga sektorn som behöver göras.

En ökad flexibilitet i skyddssystemet på svenska arbetsmarknaden har på många håll ansetts önskvärd. Men från bl.a. fackföreningshåll uttrycks en oro för att en sådan politik skulle innebära en ny typ av lågt betald arbetskraft på arbetsmarknaden. Soloföretagande ger möjlighet till flexibla lösningar, men kan också betyda stora inkomstskillnader såväl över tid för den enskilde, som mellan enskilda företagare. Det sociala skyddssystemet bygger på inkomstbortfallsprincipen. En person som får betalt för mer än en timmes arbete betraktas som sysselsatt, vilket betyder att denne förlorar rätten till arbetslöshetsersättning. Det är inte ovanligt att individer med ”säker anställning” i offentlig sektor startar ett litet företag på sidan om. Incitamenten för dessa att växa och anställa andra kan dock i många avseenden vara små. Institutioner kopplade till den svenska välfärdsmodellen utgör således hinder i utvecklingen från anställd till företagare.

Det finns flera jämtländska exempel på att skapandet av nya organisationer möjliggjort för människor att stanna kvar och verka på landsbygden, t.ex. samhällskooperativ, kooperativ av mikroföretagare, bykontor som både bedriver försäljning och har hand om posthantering (Sätre Åhlander 1999). I vissa fall har byföreningar "tagit över" uppgifter från kommunen, sådant som normalt sköts inom ramen för offentliga sektorn, men byinvånare har även organiserat nya marknadsorienterade aktiviteter och kommersiella företag har skapats lokalt.⁷ Det finns exempel där företagen med olika inriktning samverkar då det som förenar dem är att de vill kunna försörja sig på sitt företagande för att ha möjlighet att bo kvar i landsorten. Genom att samverka har företag kunnat köpa vissa tjänster gemensamt, finna lösningar på gemensamma behov, skapa en gemensam arbetsmiljö och därmed förhindra isolering och dela på kostnader för exempelvis lokaler, bokföring, datatjänster, telefon och marknadsföring.⁸

Flera teorier belyser hur framväxten av sådana organisationer är relaterad till offentlig sektors storlek.⁹ De flesta av dessa teorier tycks anta att de utgör ett substitut till offentlig sektor. I den mån soloföretagare, nykooperativ och lokala utvecklingsgrupper utgör substitut skulle deras relativt starka utveckling i Jämtland således förklaras av en sämre ekonomisk utveckling i allmänna termer och/eller av en kraftigare nedmontering av offentlig sektor, att de ökat för att kompensera för offentlig sektors tillbakagång. Men privata eller kooperativa vårdinrättningar, daghem, tandläkare är också exempel på företagare inom den grupp för vilka samverkan med offentlig sektor är reell, i den mån de driver verksamhet på entreprenad mot denna.

För den enskilde kan det bli både svårt och kostsamt att försöka växla mellan att vara anställd och företagare. Ett exempel är att sjukskrivna som inte får gå på kurs på grund av försäkringskassans regelverk (intervju med säsongsberoende soloföretagare 2003-06-12). Ett annat exempel är en person som när denne efter tre års sjukskrivning på grund av yrkesskada startat företag mist sjukersättningen (intervju med person som försöker dra ner sjukskrivningen till halvtid och starta företag inom hälsoområdet på halvtid 2003-06-12). Den företagare som har svårt att försörja sig på sitt företagande kanske söker ett deltidsarbete, men den som försöker starta företag kan inte få arbetslöshetsbidrag. En föreställning som framkommit är också att den som haft starta eget bidrag kan ha en nackdel vid eventuell anställning, då arbetsgivarna kan tro att denne kommer att återgå till företagandet efter en tids lönearbete (intervju med säsongsberoende soloföretagare

---

⁷ För en mer djupgående analys kring utvecklingen av samhällskooperativet Byssbon, se Westerdahl 2001, s. 132–144.

⁸ Se Lithander (2003) för beskrivning och analys av kooperativet "Drivknuten" i byn Öhn utanför Strömsund.

⁹ När det gäller relationen mellan staten och ideell sektor eller den sociala ekonomin se Salamon & Anheier 1998; Enjolras & von Bergmann-Winberg (red.) 2002; Wijkström & Lundström 2002; Wuthnow (red.) 1991; Sivesind m.fl. 2002.

2003-06-12). Den som lämnar ett jobb för att bli företagare riskerar både fast inkomst och trygghet. Det kan också vara svårt att bli anställd ens på deltid för den som haft företag och "försökt stå på egna ben" (intervju med soloföretagare som vid sidan av företagandet också har en deltidsanställning för att dryga ut inkomsten 2003-06-13).

Det är mot denna bakgrund den pågående trenden mot ökat bildande av temporära organisationer och ökat antal visstidsanställda bör ses. Mellan åren 1990 och 2001 har antalet personer med tidsbegränsade anställningar i Sverige ökat med 150 000, och deras andel av alla anställningar har ökat från 10 till 15 procent (Ds 2003:27, s. 25). Det handlar inte bara om industrin där projektorganisering med fastställda start- och slutdatum blivit vanliga, utan också, med viss eftersläpning, offentlig sektor.

Sammanfattningsvis tyder den stora ökningen i andelen soloföretagare och den svaga ekonomiska utvecklingen på att företagandet åtminstone till en del kan vara tilltvingat. Trots en kraftigt negativ befolkningsutveckling och en minskning av antalet anställda har antalet företagare i Jämtland ökat, något som rimligtvis betyder en ökning i antalet mångsysslare och att en del av dem som tidigare varit anställda övergått till att bli företagare, i den mån de inte lämnat länets arbetsföra befolkning.

Bieffekt av den nya regionalpolitiken

EU signalerar regionernas ökade betydelse, exempelvis genom att betona subsidiaritetsprincipen¹⁰ och uppbyggnaden av det lokala partnerskapet. I Sverige är de regionala tillväxtavtalen ett exempel på denna politik, liksom EU-projekten vars konstruktion kräver samverkan mellan privat och offentlig sektor. Den typ av samarbete som kallas *partnerskap* används av beslutsfattare i offentlig verksamhet för att involvera lokala aktörer i formulering och genomförande av åtgärder på lokal nivå (CIRIEC 2000; Westholm, Moseley & Stenlås 1999). Partnerskapsidén bygger på att ett ömsesidigt beroende existerar eller kan skapas mellan individer och organisationer, mellan företag i samma sektor eller mellan företag och myndigheter. Det sociala kapitalets betydelse framhävs, dvs. det är inte bara fysiska tillgångar och individers kapacitet som är av betydelse för utveckling utan också sociala, informella nätverk av olika slag (Putnam 1993).¹¹ En regionalpolitik baserad på samverkan avspeglar också föreställningen att det oavsett geografisk lokalisering finns gränser för vad som kan uppnås via konkurrens.

---

¹⁰ Princip från Maastrichtfördraget, vilket innebär att beslut om områden där EU:s organ inte har exklusiv kompetens skall fattas på lägsta möjliga effektiva nivå, dvs. nationellt, regionalt eller lokalt.

¹¹ Socialt kapital definieras av Putnam i relation till det sociala livet, dvs. det är nätverken, normer och ömsesidigt förtroende som gör det möjligt för människor att agera tillsammans mer verkningsfullt för att uppnå gemensamma mål (Putnam 1993, s. 167).

EU-influerat stöd från offentlig sektor

ITPS har i en utvärdering inte kunnat notera någon effekt av strukturfonderna på sysselsättning eller befolkningsutveckling under perioden 1995–1999 (ITPS 2004a). Få effekter på centrala variabler för utveckling och tillväxt har kunnat spåras. I rapporten sägs dock inte något om hur utvecklingen skulle ha varit utan strukturfonder. Inte heller beaktas att de första åren från och med 1995 var lågkonjunktur, parallellt med att stat, kommuner och landsting tvingades säga upp personal. En annan relevant invändning är att insatser som inte ger effekt på kort sikt möjligen ger effekt på längre sikt. Det faktum att medel har fördelats på många små projekt gör det också svårt att reda ut vad som är effekt av vad. Enligt Melkersson och Kolmodin (2004) är politiken för allomfattande samtidigt som målet med den regionala utvecklingspolitiken är alltför oprecist för att en effektutvärdering ska vara möjlig och föreslår i stället en kombination av uppföljnings- och utvärderingsinsatser.

Men EU-medlemskapet och EU:s sysselsättningspolitik bör ändå ha inneburit att myndigheter i Sverige mer aktivt försökt främja lokal utveckling sedan mitten av 1990-talet. En slutsats som arbetsgruppen om den sociala ekonomin redovisade i sin slutrapport till regeringen är att inom EU dominerar synsättet att föreningar, kooperativ och lokala utvecklingsgrupper har en outvecklad potential som komplement och uppdragstagare till den offentliga sektorn (Kulturdepartementet 1999, s. 55–56).¹² Enligt arbetsgruppen är det detta synsätt som återspeglar att andra EU-länders välfärdsmodeller traditionellt skiljer sig från den svenska. Sveriges medlemskap i EU betydde inte bara att termen ”social ekonomi” introducerades i landet. EU-medlemskapet bör också ha inneburit en viss förskjutning i synen på myndigheters, föreningslivets och Kooperationens roll och betydelse i samhället. De så kallade sysselsättningspakterna kan också ha bidragit. Dessa syftade till att skapa en samlad strategi för att öka sysselsättningen inom vissa geografiska områden. 89 regioner, varav sex i Sverige (en av dessa sex är Jämtland), valdes av EU ut till ett försök med ”områdespakter för sysselsättning”. De fyra kriterier som skulle gälla för paktarbetet var att ansvaret delas mellan parterna, initiativet ska komma underifrån, det skulle handla om nyskapande idéer, samt att åtgärderna måste vara överförbara till andra regioner.¹³ Från att ha ställt krav på stat och kommun möts organisationer inom den sociala ekonomin i

---

¹² Den officiella beskrivning av social ekonomi som används på myndighetsnivå i Sverige är att verksamheten ska tjäna sina medlemmars intressen före vinstintresset samt att människa och arbete ska ha förtur framför kapital när verksamhetens resurser fördelas. Verksamheten ska också förvaltas självständigt och beslutsprocessen ska vara demokratisk (se Kulturdepartementet 1999, s. 37). I vetenskapliga sammanhang behövs mer exakta definitioner av social ekonomi. Se vidare t.ex. Monnier & Thiry 1997; Vivet & Thiry 2000; Westerdahl 2001; och Sätre Åhlander 2001, 2005.

¹³ Se Sätre Åhlander (2003) för en mer utförlig diskussion om EU:s sysselsättningspolitik ur ett regionalt perspektiv.

Sverige nu själva av förväntningar och förfrågningar från den offentliga sidan. Detta avspeglas i förändrade former för offentlig finansiering av föreningsverksamhet, bytveckling, välfärdstjänster m.m. där strukturfondsmedel delvis öppnat nya möjligheter.

Men på vilket sätt drar de nya företagen nytta av den nya samverkanspolitiken? På nationell nivå används begreppet triple helix för att beskriva de nya samarbetsrelationerna. Begreppet har också slagit igenom i lokalpolitiken. I Östersund sker samverkan på ett allmänt plan där kommunen stött flera initiativ från företag, lokala utvecklingsgrupper och Mitthögskolan utan att själv vara aktiv. Förväntningarna på högskolan hänger inte så mycket ihop med tredje uppgiften utan snarare på att universitetet i sig blir en motor för utveckling då regionen förväntas attrahera nya individer och företag. Statens stöd sker indirekt i form av medfinansiering i olika EU-projekt. Samarbete sker också liksom i landet i övrigt inom ramen för befintliga nationella strukturer t.ex. kring tillväxtavtalen. I Östersund har ambitionen varit att samverka i form av ”ett brett partnerskap” vilket bl.a. inneburit att näringsliv, gräsrotter och företrädare för högskolan och lokala myndigheter haft gemensamma möten kring ekonomisk tillväxt. I praktiken har dock ”partnerskapet” inte blivit så brett som det var tänkt. Svenskt Näringslivs regionala företrädare har t.ex. valt att inte vara med då medverkan inte lönar sig, eftersom man upplevt sig som gisslan (intervju med regionchefen för Svenskt Näringsliv i Jämtland 2004-06-04).

EU-projektet Odenskog expanderar¹⁴

Resultatet av en intervjuundersökning i Odenskogs företagsby utanför Östersund visar att det endast är det största företaget som ”samverkar” med myndigheter (se Engstrand & Sätre Åhlander 2003). Företrädarna för Odenskogs intresseförening i Östersund upplever ändå ett gradvis ökat intresse från kommunen, alltsedan en av målsättningarna – att få klartecken för ett köpcenter – äntligen fått gehör. Relationerna mellan företagen har utökats under projektets gång. Nätverken har utvecklats från att omfatta gemensamma aktiviteter i form av arbetsgrupper, till att man använder samma varumärke och även deltar i gemensamma kommersiella projekt med andra organisationer, t.ex. underleverantörer (intervju med projektledningen 2003-04-25).

Flera av företagen tror att föreningen/projektet har haft positiva effekter, vilket även inneburit ökad omsättning. Ett mindre företag har tillsammans med ett 15-tal andra företag kunnat ta på sig större jobb i Stockholm. Ett medelstort företag har hittat nya kunder, ett mindre tjänsteföretag har kunnat expandera genom att bredda sortimentet (intervjuer med medlemsföretag 2003-04-25 samt 2003-04-

---

¹⁴ Odenskogs intresseförening, som också varit projektägare till EU-projektet ”Odenskog expanderar”, vilket pågick under perioden 2001 till 2003, består av drygt 200 medlemsföretag i Östersundsområdet.

28). Några företag har kunnat ge konkreta exempel på hur medverkan i arbetsgrupper medfört nya personliga kontakter, som i sin tur lett till nya affärer och därmed till nya intäkter. Flera av representanterna för de företag som intervjuats säger att de är med i Odenskogs intresseförening för att kunna verka, utvecklas och överleva i regionen. Detta innebär inte att företagen i Odensskog tycker att deras projekt ensamt utgör en motor för Östersunds utveckling. Tvärtom pekar man på vikten av samverkan med t.ex. Z-group och Vindue, två nätverk där Odenskogs största företag också ingår (intervju med medlemsföretag 2003-04-29).

En åsikt som framförts är att föreningen av egen kraft åstadkommit det som kunde ha förväntats av näringslivskontoret, det vill säga att det är föreningen som leder näringslivsutvecklingen med några av de drivande företagen i spetsen. Företagarna upplever att de tar ett lokalt samhällsansvar trots att deras egna företag är små, vilket möjligtvis kan tolkas så att incitamenten för företagare att ta samhällsansvar stärks av att regionen upplevs som hotad. Flera uttrycker att de tror att nätverk är bra, att de haft nytta av samverkan med företag i området, men även av andra gamla och nya nätverk. Konkreta exempel som nämnts i intervjuer med företag är att de har sparat kostnader genom att samverka, t.ex. genom en central organisation som bevakar området, Securitas, men också kring marknadsföring, skyltar, IT-frågor, bredband, handelshus, service, frakter samt köp av varor och tjänster (intervjuer med ägare för mindre, medelstort samt större företag inom handeln, tillverknings-, kunskaps-, konsultbranschen 2003-04-23, 2003-04-25, 2003-04-28 samt 2003-04-29). Några framhåller också fördelarna med att vara flera inom samma bransch i området. En bilhandlare inom området och en utanför som vill flytta dit uttrycker fördelar av gemensam annonsering för bilhandlare, utbyte av erfarenheter med varandra, att de ser sig som kollegor snarare än konkurrenter då de säljer olika bilar. De hoppas att bilköpare kommer till Odensskog och går runt bland bilhandlarna som ligger nära varandra. Andra exempel är samverkan kring utbildning, vilket de tror kan locka ungdomar till yrket och säkra arbetskraftstillgången för branschen av unga mekaniker (intervjuer med ägare för mindre respektive medelstort företag i bilbranschen 2003-04-23 samt 2003-04-28).

Sammanfattningsvis ger genomförda intervjuer intrycket att företagen i Odensskog är positivt inställda till såväl föreningen som EU-projektet, vilket uppfattas ha medfört utökade relationer med andra företag. Däremot verkar det vara mer tveksamt om relationerna med myndigheter och högskolan påverkats för mer än ett fåtal. Vidare har man formulerat ett gemensamt mål om att utveckla regionen i projektet, samtidigt som förväntningar på kommun och högskola verkar vara uppfyllda. Det största företaget samt företagare som varit med och drivit föreningen uppger sig ha goda personliga relationer med politiker och tjänstemän (intervjuer med ägare till mindre tillverkningsföretag 2003-04-28, respektive med företrädare för det största företaget 2003-04-29). Företrädaren för ett stort företag anser sig över huvudtaget ha fått hjälp av myndigheter i länet när han bett om det

(intervju med medlemsföretag 2003-04-29). Från företagarråd uppfattas ändå inte EU-projektet som gemensamt (uttryck för partnerskap eller ”Triple Helix” används inte), utan Odenskog drivs av egen kraft.

Soloföretagen¹⁵

Intrycket är dock att soloföretagare i större utsträckning än andra företagare känner ett ointresse från samhällets sida. De känner sig utsatta och sårbara i sina relationer med omgivningen, både i relationen med kunder, leverantörer och myndigheter, banker och företagarråd. De kan lätt komma in i en ond cirkel om en kund inte betalar i tid och de får kanske inte betalt om kunden går i konkurs eftersom banken och staten ska ha sitt först. Felaktig eller försenad leverans från leverantören kan också ställa till problem. De känner sig inte välkomna på Näringslivskontorets företagarråd, och de upplever ett ointresse från kommunalråd, politiker och tjänstemän. En del har uppgivit att de blivit hjälpta av ”starta eget-bidrag” samt att de fått en snabb-introduktion i företagande på Almi, men att de sedan inte haft någon kontakt med myndigheter, och att de inte vet vart de ska vända sig om de vill utveckla något. Föreställningen att de allra minsta företagen upplevs som helt ointressanta ur myndighetsperspektiv bekräftas av regionchefen för Svenskt Näringsliv i Jämtland. Enligt denne bryr sig ingen om företag med 1–10 anställda (intervju 2004-06-04).

Flera har uppgivit att de känner sig särbehandlade av banker och myndigheter i olika avseenden. De får inte låna pengar för att komma på fötter igen, något som de upplever att större företag kan få, och de har inte fått tillgång till bidrag och stöd som större företag har fått ta del av. En annan aspekt som framkommit är upplevelsen att det är ”brödrakärt” med offentlig upphandling, att statliga myndigheter upphandlar av dem som de handlat med förut och att det inte är någon idé att över huvudtaget offerera (intervju med soloföretagare inom reklambranschen 2004-06-26).

En anledning till det upplevda ointresset för soloföretagare antas vara föreställningen om att soloföretagare inte är intresserade av att växa och anställa. Denna bild stärks av att det enligt Svenskt Näringsliv (2004, s. 21) inte är några framtidsföretag som bildas med hjälp av stödformer, utan nästan uteslutande ”nödföretag”. I intervjuer med soloföretagare har det dock framkommit att dessa vill växa, eftersom alternativen på arbetsmarknaden upplevs som relativt få, och att de kan tänka sig att anställa för att minska sårbarheten. De soloföretagare som ingår i företagsnätverk har överlag uttryckt att detta har varit bra. Flera av de soloföretagare som inte deltagit i företagsnätverk har uttryckt en önskan om att få ingå i ett sådant (intervju med soloföretagare inom konsult på designområdet 2004-06-18).

---

¹⁵ Totalt har 30 soloföretagare i kommunen intervjuats, av vilka fem finns i Odenskog. De intervjuade har valts så att de representerar olika branscher.

Några har nämnt att de skulle vilja ha en mentor, att de blivit hjälpta av kontakter med andra företagare, att samverkan med andra företagare har varit bra, samt att företagarhus har varit bra för den sociala biten. Några har också uppgivit att de haft glädje av EU-projekt som bidragit till att samverkan mellan soloföretagare har kommit till stånd, bland annat genom att skapa mötesplatser (intervju med soloföretagare inom hälsoområdet 2004-05-16).

Myndigheterna, beslutsmakten och den nationella politikens roll

Ibland glöms det bort att myndigheter har makt och kanske behövs. Inte minst har de en kontrollerande funktion av att regler och förordningar följs och att skatte-regler efterlevs. Kärnfrågan i invändningen mot Putnam är varför förtroende mellan individer skulle innebära förtroende för institutioner/myndigheter. Rothstein (2003) kopplar i stället ihop socialt kapital med tillit till myndigheter och definierar tillit som individens förhoppningar om andra aktörers pålitlighet. I Rothsteins undersökning redovisas att förtroendet för olika välfärdsinstitutioner varierar såväl inom länder som mellan dessa. Orsakssambandet är här det omvända, det vill säga att ett starkt förtroende för institutioner och rättssystem också skapar förtroende mellan individer. Betydelsen av normer betonas och slutsatsen är att det sociala kapitalet inte kan skapas och bidra till ekonomisk utveckling utan fungerande institutioner. Det handlar dels om när och hur det sociala kapitalet skapas lokalt på basis av förtroende mellan individer och organisationer, dels om vilken roll myndigheterna har i detta. Har de lokala myndigheternas agerande betydelse för lokal utveckling främst utifrån hur de möter lokala initiativ eller kan politiska institutioner och myndigheter organiseras så att legitimiteten ökar och samverkan underlättas?¹⁶

Resonemanget ovan leder fram till frågan om kanske tilliten till myndigheter är viktigare än vad de faktiskt gör. Enligt en enkätundersökning utförd av Demoskop för Svenskt Näringslivs räkning år 2003 upplevde 80 procent av företagarna att myndigheter fattar olika beslut om det är ett större företag eller mindre företag medan 70 procent av de tillfrågade instämde i påståendet att det är viktigt att känna handläggaren personligen för att en ansökan ska bifallas (Svenskt Näringsliv 2004, s. 57–58). Föreställningen bland soloföretagare i Jämtland om att myndigheter och banker särbehandlar dem på ett negativt sätt kan t.ex. vara ett viktigare hinder för soloföretagarnas utveckling än vad myndigheterna faktiskt gjort. Möjligen kan också den upplevda bristen på intresse från myndigheters sida ses som ett tecken på att partnerskapspolitiken inte har slagit igenom lokalt. Erfarenheter-

---

¹⁶ Se Ehn (2004) för en kritisk analys av partnerskapspolitiken i Sverige. Se Katajamäki (1998) för beskrivning och analys av organisationen av centralt initierade lokala partnerskap i Finland. Se Butler (1998) för organisering av lokalt initierade lokala partnerskap på Irland.

na från t.ex. Odenskog att den samverkan som sker berör endast stora företag förstärker intrycket att det är ungefär som förut, före den nya politikens tid.

Det talas numera sällan om Keynesiansk ekonomisk politik eller överhuvudtaget om en aktiv statlig tillväxtpolitik, det ligger inte i tiden. Vad som däremot ligger i tiden är att diskutera hur aktiviteter kan överflyttas från staten till marknaden. Alternativt handlar det om hur statlig verksamhet ska bedömas utifrån marknadsekonomiska måttstockar, det vill säga att kostnadseffektivitet ska eftersträvas, hur man kan spara, skära ned på personal osv. Men det behöver inte enbart handla om att staten träder tillbaka, utan kan också handla om nya sätt att föra dialog mellan organisationer i de olika samhällsfärerna, t.ex. via decentralisering, flernivåstyrning respektive sektorisering öka andras handlingskapacitet, och bli mer av en möjliggörande än en styrande stat. Med denna attityd blir det också naturligt att staten inte förväntas föra en aktiv tillväxtpolitik när den nationella nivån minskar i betydelse och när nya strukturer skapas på internationell nivå. Staten kan indirekt styra den lokala nivån även om mycket också decentraliseras till denna. Möjligen kan förändringen i förutsättningarna för den statliga styrningen beskrivas som att styrning genom hierarkier ersatts med styrning genom nätverk, att styrningen nu sker mer på distans, via dagordningar och mindre genom direkt styrning av aktiviteter, samt att det nu mer handlar om styrning av organiseringen än av handlingar (se Ehn 2004).

Det kan te sig naturligt att samverkan i form av partnerskap som ledstjärna för den nationella ekonomiska politiken också inneburit att den praktiska utformningen av tillväxtavtal mer eller mindre kopierats från EU:s strukturfonder (Ehn 2004). Men användningen av statliga medel är strikt reglerad och partnerskapen kan inte bestämma utan varje finansiär bestämmer över sina egna finansiella medel. Tilliten handlar även om myndigheters förtroende för varandra och departementens förtroende för varandra, respektive förtroende mellan myndigheter på olika nivåer. Sektoriseringen har dock utgjort ett hinder för att en horisontell samordning ska komma till stånd på lokal nivå.

Utifrån finska erfarenheter hävdar Katajamäki (1998) att ett lyckat partnerskap kräver att detta organiseras av utomstående, oberoende individer för att de som ska ingå i partnerskapet ska kunna delta på lika villkor. År 1997 bildades i Finland 26 lokala partnerskap på initiativ av det finska arbetsmarknadsministeriet. Experimentet med dessa partnerskap är ett uttryck för att man på nationell nivå i Finland inte anser sig klara sysselsättningen med traditionell makroekonomisk politik (Katajamäki 1998). På en del håll i Jämtland där samarbete mellan företagsgrupper eller byutvecklingsgrupper och kommun har utvecklats verkar detta vara uppfyllt. Odenskogsprojektets projektledning finns i Odenskog. I Fanbyn är det den ekonomiska föreningen, bykooperativet som organiserat partnerskapet, i Bispgården är det företagarföreningen. Utvecklingen i Högarna utgör ett belysande exempel på hur lokala aktörer förändrat samhället. Med ett gemensamt intresse av att kunna bo kvar i bygden och insikten om att myndigheterna

inte skulle lösa de problem man hade tog byborna själva initiativ till åtgärder.¹⁷ Myndigheternas roll är enligt Katajamäki (1998) att organisera forum för att nå gräsrotterna och bidra till finansiering av partnerskapet, dvs. de bör ha en förmedlande roll. Men i Finland riktas kritik mot att EU-medel används till att renovera hus och till förbättringar i den lokala miljön i stället för till utveckling av ekonomisk verksamhet. (Mustakangas & Vihinen 2003). Från myndigheters sida kan uppdelning av projekt och deras inriktning mot att förbättra lokala omgivningar således utgöra problem. Även om projekten uppfyller kraven i EU-programmen, garanterar detta inte att de framstår som lika ändamålsenliga från myndigheters ståndpunkt och att de passar in i deras tillväxtstrategier.

Oviljan eller oförmågan att förena EU:s projektkrav och medlemskapet i Europeiska unionen med en aktiv tillväxtpolitik kan ha bidragit till att företagande som arbetsmarknadsstrategi har ökat som en bieffekt av den nya politiken. Föreställningen om att framtidens konkurrens mer kommer handla om regioner än om företag och att det behövs nya, flexibla institutioner som kan svara på de snabba förändringar som sker i samhället har möjligen anammats på nationell nivå. Det finns dock inte någon tydlig enighet bland ekonomiska aktörer, politiker och tjänstemän kring hur denna omvandling ska gå till. Det handlar både om en förändrad ram för makroekonomisk politik till följd av internationalisering och om strukturomvandling, samt om ett nytt sätt att organisera det svenska välfärdssamhället. Ett svagt intresse för soloföretagens utveckling ligger i linje med den svenska modellen och ger intryck av att det är ”som det alltid har varit” oavsett politik, snarare än att samverkanspolitiken medfört något nytt. Möjligen är detta ett uttryck för att de styrande myndigheterna på nationell nivå med byråkratiska rutiner av olika slag helt enkelt inte hunnit med i utvecklingen?

Avslutande diskussion och slutsatser

Ett försök har här gjorts att belysa utvecklingen mot ökat företagande som en del av den pågående samhällsomvandlingen. Med utgångspunkt i erfarenheter från Östersund och Jämtland har utvecklingen mot fler nya företag belysts som en bieffekt av den förda politiken. För att tydliggöra resonemanget har tre olika aspekter kring att företagandet ökar som en bieffekt lyfts fram, strukturomvandlingen, besparingar i offentlig sektor samt den förändrade regionalpolitiken. Dessa effekter är relativt lätta att urskilja i glesbygdslänet Jämtland inte minst då effekterna av varje jobb som försvinner är mer tydliga när befolkningen är liten, men vad som är tydligt i glesbygden verkar även gälla nationellt.

Neddragningarna i offentlig sektor och en förändrad syn på organiseringen av välfärdssamhället tyder på en ökad acceptans för att offentlig sektor frångår sig ansvar för vård, omsorg och sysselsättning. EU-inträdet och medföljande

---

¹⁷ Se även SOU 1998:89 för en beskrivning av utvecklingen i Söderhamn.

ökade tonvikt på lokal utveckling och lokal samverkan kan ha bidragit till att det svenska systemet håller på att förändras, från välfärdsstat med ideologiska förtecken mot ökad ekonomisk styrning. Att EU-medel blivit en viktig finansieringskälla för lokal utveckling i Sverige kan möjligtvis förklara ökningen av lokala organisationer. Kraven på nationell medfinansiering stimulerar också lokal samverkan eftersom både offentliga och privata medel behöver ställas till förfogande för att projektidéer ska få ekonomiskt stöd.

Strukturumvandlingen har i sig inneburit en ökad efterfrågan på tjänsteföretag. Kraven på besparingar i offentlig sektor har medfört att verksamhet lagts ut på entreprenad eller att anställda helt enkelt fått lov att ta över verksamheten i fråga. Kombinationen av centrala spardirektiv och det sektoriserade kortsiktiga lönsamhetstänkandet har bidragit till den statliga utflyttningen från glesbygdslänen. Ett missnöje med offentliga lösningar kan också ha medfört att entreprenöriella processer dragits igång för att skapa alternativ. Samtidigt innebär samverkan som ledstjärna i regional- och tillväxtpolitiken att statligt direktstöd delvis ersatts med hjälp till självhjälp. Samverkan mellan företag kanske inte i sig medfört nya företag, men när situationen blivit tillräckligt allvarlig och den sociala servicen varit hotad kan företagandet ha kommit igång som ett led i en allmän mobiliseringsstrategi på bynivå.

Att anställda startar företag på sidan om kan möjligen utgöra första steget mot ökat företagande, men ökningen i antalet kombinatorer kan lika gärna handla om att gällande regelverk gör det fördelaktigt för den anställde att ha företagande som bisyssla. En annan förklaring är att det har blivit fler som inte kan försörja sig helt, varken som företagare eller anställd. Empiriska data visar på en utveckling från anställda till företagare från 1990-talets början till år 2003 i Östersund och Jämtland. 7 000 nya företagare trots landets lägsta BRP-ökning och en negativ befolkningsutveckling, en relativt hög arbetslöshet och 5 000 färre statliga jobb sedan år 1985 i Östersund tyder dock på att det främst är levebrödsföretagandet som har ökat. Företagande framstår därmed som en arbetsmarknadsstrategi snarare än som resultatet av en offensiv satsning som led i en aktiv politik. Men även om en utveckling från anställda till företagare är mindre tydlig på nationell nivå och de nya företagen i riket som helhet är mer bärkraftiga än de i glesbygdslänet Jämtland, kan också dessa härledas som en bieffekt av strukturumvandlingen och den förda politiken i stort.

De institutionella systemen, inte minst normer och beteendemönster inom myndigheter på regional nivå har visat sig ha betydelse för utvecklings- och omvandlingsförmågan, men det finns EU-projekt i Jämtland som har kunnat bryta invanda utvecklingsmönster genom att ha bidragit till att Östersunds kommun inte längre enbart samverkar med de allra största företagen. Att företag startas "av tvång" hindrar inte att här kan finnas utvecklingspotential, men upplevd brist på intresse, socialt stöd och negativ särbehandling från myndigheter tyder på att den utvecklingskraft som även kan finnas i de allra minsta företagen inte tas till vara i

den nya politiken. Den här undersökningen tyder på att även soloföretagare trots många upplevda hinder och svaga ekonomiska utsikter samt stora nackdelar när det gäller möjligheterna att ta del av svenska trygghetssystemet vill expandera och anställa av stabilitetsskäl. Ökad entreprenöriell aktivitet ser dock inte ut att avspeglas i attityder bland beslutsfattare, vilka trots den nya politiken tycks leva kvar i den svenska modellens anda där det är näringsliv och offentlig sektor som ansvarar för sysselsättningen. Vad som hänt är att ansvar överförts från nationell till regional och lokal nivå, samtidigt som partnerskapen egentligen inte har någon beslutskraft.

Referenser

Litteratur

- Boström M (red.) *Den organiserade frivilligheten*. Lund: Liber.
- Butler J (1998) "Irish and Finnish Partnerships – Sunrise or Sunset?" i *Forum for Finnish Partnerships*. Järvenpää. Finland. 10–11 December.
- CIRIEC (2000) *The enterprises and organizations of the third system – A strategic challenge for employment*. Final Report.
- Davidsson P, Delmar F & Wiklund J (red.) *Tillväxtföretagen i Sverige*. Stockholm: SNS Förlag.
- Ehn P (2004) "Den styrda frivilligheten" i Boström m.fl. (red.) *Den organiserade frivilligheten*. Lund: Liber.
- Engstrand Å-K & Sätre Åhlander A-M (2003) "Samverkan för lokal ekonomisk utveckling – Företagsnätverk, politik och högskola i Östersund och Karlskrona", s. 21–46, i Ekstedt E & Wolvén L-E (red.) *Relationsbyggande för ekonomisk utveckling – Från idéer om ekonomisk utveckling till lokalt utvecklingsarbete i Norrlands inland*. Arbetsliv i omvandling 2003:15. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Enjolras B & von Bergmann-Winberg M-L (2002) *Plural economy and Socio-Economic Regulation*. CIRIEC.
- Henrekson M (2001a) "The Entrepreneur and the Swedish Model" i Henrekson M, Larsson M & Sjögren H m.fl. (red.) *Entrepreneurship in Business and Research*. Stockholm: Probus Förlag HB.
- Henrekson M (2001b) "Institutionella förutsättningar för entreprenörskap och företags-tillväxt" i Davidsson m.fl. (red.) *Tillväxtföretagen i Sverige*. Stockholm: SNS Förlag.
- Katajamäki H (1998) *Beginning of local partnership in Finland – Evaluation, interpretation and impressions*. Publication No. 76. University of Vaasa.
- Lithander J. (2003) "Processes of birth and growth", s. 241–268, i Persson L-O, Sätre Åhlander A-M & Westlund H (red.) *Local Responses to Global Changes – Economic and Social Development in Northern Europe's Countryside*. *Local Responses to*

- Global Changes – Economic and Social Development in Northern Europe's Countryside*. Arbetsliv i omvandling 2003:11. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Melkersson M & Kolmodin A (2004) *Den nya regionala utvecklingspolitiken – Hur följa upp och effektutvärdera?* A2004:011. ITPS.
- Monnier L & Thiry B (1997) "Introduction – The General Interest, Its Architecture and Dynamics" i *Annals of Public and Cooperative Economics*. 3:313–333.
- Mustakangas E & Vihinen H (2003) "Local Partnership in Rural Policy Implementation" i Persson m.fl. (red.) *Local Responses to Global Changes – Economic and Social Development in Northern Europe's Countryside*. *Local Responses to Global Changes – Economic and Social Development in Northern Europe's Countryside*. Arbetsliv i omvandling 2003:11. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Putnam R D (1993) *Making democracy work – Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Rothstein B (2003) *Sociala fällor och tillitsproblem*. Stockholm: SNS förlag.
- Salamon L & Anheier H (1998) "Social Origins of Civil Society – Explaining the Non-profit Sector Cross-Nationally" i *Voluntas – International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Vol. 9:3, s. 213–248.
- Sivesind K, Lorentzen H, Selle P & Wollebæk D (2002) *The Voluntary Sector in Norway – Composition, Changes and Causes*. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.
- Sätre Åhlander A-M (1999) "Den sociala ekonomins betydelse för hushållen", s. 133–153 i *Ekonomi i stort och smått – En bok för lärarutbildningen om hushållens ekonomi*. Konsumentverket och Koopi.
- Sätre Åhlander A-M (2001) "The social economy – New co-operatives and public sector" i *Annals of Public and Cooperative Economics*. 3:413–433.
- Sätre Åhlander A-M (2003) *Är välfärdsstaterna Sverige och Norge på väg åt olika håll? Om den nationella politikens roll i glesbygdens utvecklingsprocesser*. Arbetsliv i omvandling 2003:14. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Sätre Åhlander A-M (2005) "The social economy – a lever for local economic development in Sweden" i *Économie et Solidarités*. Vol. 36:1, s. 89–109.
- Vivet D & Thiry B (2000) *Fields of study, quantitative importance and national acceptations*. CIRIEC, s. 11–31.
- Westerdahl S (2001) *Business and Community*, Gothenburg: Gothenburg University.
- Westholm E, Moseley M & Stenlås N (red.) (1999) *Local partnerships and rural development in Europe – A literature review of practice and theory*. Falun: Dalarnas Forskningsråd.
- Wijkström F & Lundström T (2002) *Den ideella sektorn – Organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober förlag.
- Wuthnow R (red.) (1991) *Between states and markets – The Voluntary Sector in Comparative Perspective*. Princeton: Princeton University Press.

Offentliga rapporter

- B 2003:7 *Kvinnors företagande – format av samhället. Företagens villkor och verklighet 2002*. Stockholm: Nutek.
- Ds 2003:27 *Företags- och anställningsformer i förändring*. Regeringskansliet. Näringsdepartementet. Stockholm.
- ITPS (2002) *Nyföretagandet i Sverige 2000 och 2001*. S2002:08.
- ITPS (2003a) *Konkurser och offentliga ackord*. S2003:001.
- ITPS (2003b) *Strukturstudie av näringslivet 2000*. S2003:02.
- ITPS (2004a) *Effektutvärdering av de geografiska målprogrammen inom EG:s strukturfonder*. A2004:9.
- ITPS (2004b) *Regionernas tillstånd 2004 – en rapport om tillväxtens förutsättningar i svenska regioner*. A2004:12.
- Kulturdepartementet (1999) *Social ekonomi – en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt?* Rapport från arbetsgrupp. Stockholm: Nordstedts tryckeri AB.
- OECD (2000) *Employment Outlook*, Paris: OECD.
- Regeringens regionalpolitiska proposition 2001/02.
- SOU 1998:89 *Greppet – att vända en regions utveckling*. Söderhamnskommittén. Stockholm: Fritzes. (not s.16)
- Svenskt Näringsliv (2004) *Saknas – 70 000 företag*. Herlin Widerberg, Ekonomiprint.

Webb-sites

- SCB Företagsregister – www.scb.se
- SCB Rams – www.scb.se

Opublicerat

- Östersunds kommun. Näringslivsanalys mars 2004.